

U POVODU 25. OBLJETNICE
INSTITUTA ZA MEDICINSKA ISTRAŽIVANJA
I MEDICINU RADA JAZU

M. ŠARIĆ

Godine 1968. — prilikom proslave 20. obljetnice osnivanja Instituta bio je prikazan u posebnoj publikaciji (Arh. hig. rada 19 /1968/ 277—407) rad i razvoj Instituta. Pored općeg pregleda o Institutu u 11 prikaza izložen je znanstveno-stručni rad na pojedinim istraživačkim područjima i programima. Osim toga u prilogu su bile dane publikacije suradnika Instituta od osnutka do uključivo 1967. godine.

Potanje o osnivanju i razvoju Instituta do 1968. god. pisao je prvi njegov direktor B. Kesić u prikazu: Institut za higijenu rada, sada Institut za medicinska istraživanja JAZU, 1948—1958 (IMI, Zagreb 1959).

Rezimirajući još jednom to dvadesetogodišnje razdoblje može se navesti ovo:

Odluka o osnivanju Instituta objavljena je na svečanoj sjednici JAZU koja je održana 27. prosinca 1947. Institut je osnovan na prijedlog A. Štampara, tadašnjeg predsjednika JAZU, i to kao Institut za higijenu rada.

U toku 1948. izvršene su pripreme za početak rada Instituta. Prve radne jedinice bile su: za psihologiju i fiziologiju rada (voditelj Z. Bujas), za patologiju rada (voditelj: M. Fleischhacker), za industrijsku toksikologiju (voditelj: B. Kesić), za fizička i kemijska ispitivanja radne okoline (voditelj V. Vouk) i za pretragu biološkog materijala (voditelj I. Ruždić).

Prvi direktor Instituta bio je B. Kesić, koji je tu dužnost vršio uz prekid od dvije godine (1955—1956), za koje je vrijeme radio u Egiptu kao zdravstveni savjetnik SZO, sve do 1959. kada je preuzeo dužnost direktora ŠNZ »A. Štampar«. Naslijedio ga je na toj dužnosti V. Vouk koji je dužnost direktora obavljao do 1964, kada je u okviru ugovora između Savezne komisije za nuklearnu energiju i Komisije za atomsku energiju UAR otišao na rad u Kairo.

1958. g. u skladu sa Zakonom o organizaciji naučnog rada Institut je postao samostalna znanstvena ustanova sa JAZU kao osnivačem. Budući da je u međuvremenu Institut proširio svoju djelatnost na neka područja fiziologije, biofizike, biokemije, radiobiologije i radiološke zaštite te da mu je JAZU pripojila neke svoje manje jedinice i laboratorije koji

su se bavili istraživačkim radom na pojedinim područjima medicine, promijenio je ime najprije u Institut za medicinska istraživanja da bi 10. lipnja 1959. preuzeo ime »Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada JAZU«, pod kojim i sada djeluje.

1968. god. nakon 20 godina rada Institut je već imao 118 suradnika u redovnom radnom odnosu, a od toga 42 suradnika s fakultetskom spremom. 16 suradnika imalo je te godine doktorat znanosti, a šestero su bili magistri znanosti. Znanstveno-stručni rad bio je organiziran u 13 laboratorija odnosno odjela.

U 20-godišnjem razdoblju plodnog djelovanja na području medicine rada s posebnim osvrtom na industrijsko-higijenske i patofiziološke aspekte otrovanja teškim metalima i proučavanja općeg morbiditeta radnika, zatim izučavanja pojave i značenja eritrocitnih inkluzija u kliničkoj i eksperimentalnoj toksikologiji, psihofiziološkom istraživanju nekih aspekata umora i odmora, proučavanju onečišćenja industrijske atmosfere i atmosfere naselja, radiobiologije, radiološke zaštite, toksikologije pesticida, istraživanju fizičko-kemijskih svojstava kelatogenih supstancija te proučavanju funkcionalne sposobnosti i fizioloških mjerenja za potrebe medicine profesionalne orijentacije — suradnici Instituta dali su značajan prilog unapređenju naše znanosti i prakse i objavili 450 znanstvenih radova i saopćenja, 275 stručnih radova, prikaza i knjiga, 71 ostalu publikaciju i prikazali 269 kongresnih saopćenja.

Pored znanstvenoistraživačkog i stručnog rada suradnici Instituta bili su cijelo to vrijeme aktivno uključeni u nastavnu djelatnost. Već je u to vrijeme sedam suradnika zbog svoje nastavne djelatnosti imalo zvanje sveučilišnog profesora a dva zvanje docenta.

Od 1950. god. Institut redovito izdaje časopis »Arhiv za higijenu rada i toksikologiju« koji se u početku (do 1955. g.) zvao »Arhiv za higijenu rada«. Suizdavači Arhiva kasnije su postali Udruženje za medicinu rada SFRJ i Udruženje toksikologa Jugoslavije.

Institut je u tom razdoblju organizirao više uspješnih znanstveno-stručnih skupova a veći broj suradnika Instituta obavljao je odgovorne funkcije u stručnim udruženjima i tijelima u zemlji ili su postali članovi uglednih međunarodnih znanstvenih i stručnih udruženja. Institut je također razvio plodnu suradnju sa srodnim institucijama u zemlji i inozemstvu.

U povodu 20-godišnjice Instituta ukazom Predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita Institut je odlikovan Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zrakama, a 17 suradnika primilo je odlikovanja kao posebno priznanje za uspješan rad. Slijedeće 1969. god. Skupština grada Zagreba podijelila je Institutu Nagradu grada Zagreba za 1968. godinu, za postignute rezultate na području medicinskih istraživanja i medicine rada.

U okviru proslave 20-godišnjice Instituta održan je od 30. rujna do 4. listopada 1968. znanstveni skup pod nazivom »Djelovanje ekoloških faktora na zdravlje«. Taj skup treba posebno spomenuti jer su tom prilikom suradnici Instituta prikazali rad Instituta na pojedinim istraživačkim područjima i obradili rezultate svog rada u svjetlu znanstvenih do-

stignuća u nas i u svijetu. Na taj način podnio je Institut znanstvenoj i široj javnosti izvještaj o svom radu i izložio smjernice budućih istraživanja. Na tom skupu sudjelovali su kao uzvanici znanstveni radnici iz zemlje i inozemstva koji su radili na istim ili sličnim istraživačkim područjima. Svojim izlaganjima odnosno sudjelovanjem u diskusijama oni su pomogli da skup postigne zamišljenu svrhu. Na osnovi prikaza podnijetih na tom znanstvenom skupu i diskusija razrađeni su perspektivni planovi i programi razvoja i rada Instituta.

Već sam naziv pod kojim je održan spomenuti znanstveni skup upućivao je na daljnje otvaranje i proširenje područja rada na pojedine činioce onečišćenja vanjske okoline i proučavanje njihovog potencijalno štetnog utjecaja na zdravlje.

U vezi s takvom orijentacijom koja je u međuvremenu programski konkretizirana, trebalo je proširiti radni prostor Instituta, osigurati nove i proširiti postojeće izvore financiranja, kompletirati i modernizirati opremu, te, što je bilo najvažnije, upotpuniti i dalje obnavljati kadrovsku bazu.

Ovo je bilo nužno i za normalan razvoj istraživanja usmjerenih posebno na zaštitu zdravlja radnika na kojima se rad želio ne samo nastaviti već i proširiti.

Značajno mjesto u tim nastojanjima zauzima izgradnja paviljona Instituta u okviru Kliničkog bolničkog centra na Rebru. U taj paviljon, koji je nakon izgradnje što je trajala malo više od godinu dana, otvoren u srpnju 1969. godine, useljen je Odjel za profesionalne bolesti, zatim Laboratorij za epidemiologiju kroničnih bolesti, Laboratorij za primijenjenu fiziologiju i Laboratorij za opću medicinu, koji je u međuvremenu osnovan. Paviljon je izgrađen kreditima u iznosu od 250 milijuna starih dinara dobivenim od bivšeg Saveznog i Republičkog fonda za naučni rad. Dio prostora u novoizgrađenom paviljonu prepušten je Kliničkom bolničkom centru na temelju posebnog dogovora, i to za Zavod za neuropatologiju a kasnije i za laboratorije Centra za tipizaciju tkiva pri Medicinskom fakultetu, za koje je prostor naknadno osposobljen.

Realizacija predviđenih istraživačkih programa posebno u vezi s djelovanjem faktora okoline na zdravlje bila je omogućena zahvaljujući dobrim dijelom programskoj politici bivšeg Saveznog i Republičkog fonda za naučni rad.

Važan korak u realizaciji definiranog razvojnog plana i programa Instituta učinjen je otvaranjem mogućnosti korištenja tzv. fondova PL-480 za financiranje pojedinih projekata s područja medicinskih istraživanja i istraživanja vezanih za odnos okolina—zdravlje.

God. 1968. prihvaćen je i potpisan prvi takav ugovor. Projekat se odnosio na proučavanje uloge ekspozicije mineralnim prašinama bez sadržaja slobodnog silicijeva dioksida (cementna i ugljena prašina) u nastanku kronične opstruktivne bolesti pluća. Već 1969. sklopljen je drugi, također petogodišnji, ugovor u vezi s proučavanjem biološkog značenja olova i žive na različitim nivoima ekspozicije.

U međuvremenu broj projekata iz fondova PL-480 popeo se na ukupno 11. Pored jednog koji je već prije završen, dva se završavaju ove godine a ostali u toku 2—3 godine. Dva nova ugovora iz ovih fondova su pred potpisivanjem.

Iako Institut nije ni do danas faktički uspio ostvariti zamisao da se osnovni dio znanstvene djelatnosti Instituta koji je u skladu s razvojnim programom znanstvenog rada u nas financira programski na dugoročnijoj osnovi, korištenje nabrojanih izvora financiranja, uz one od ranije od kojih su doduše neki otpali (1971. god. sporazumom JAZU i Savjeta za naučni rad SRH Akademija je prestala sufinancirati Institut i tu je obvezu preuzeo Savjet za naučni rad), ali su se drugi održali pa i proširili, omogućilo je postepeno ostvarenje zamišljene programske orijentacije Instituta.

God. 1972. Institut razrađuje svoj srednjoročni plan (1972—1976). U tom planu glavno mjesto zauzimaju tri područja istraživanja koja su ovako definirana: 1. Kemijski faktori u radnoj i životnoj sredini i njihov utjecaj na zdravlje, 2. Radioaktivnost i djelovanje zračenja na organizam, i 3) Kronične bolesti: učestalost i etiologija i druga posebna istraživanja.

U okviru prvog područja treba istaći proučavanje još nekih otvorenih pitanja u vezi s abnormalnom apsorpcijom i otrovanjem olovom, stvaranjem kelata olova, ispitivanjem periferne olovne neuropatije, proučavanjem odnosa između nivoa ekspozicije olovu i bioloških promjena koje se mogu registrirati, zatim fizikalno-kemijska istraživanja interakcije iona metala, istraživanje toksičnosti i mehanizma djelovanja pesticida iz skupine antikolinesteraza i drugih antikolinesteraznih spojeva, proučavanje nekih otrova prirodnog porijekla kao što su zmijski otrovi, pirolizidinski alkaloidi i mikotoksini i istraživanje njihove uloge u pojedinim patološkim procesima (vaskularne promjene, bolesti bubrega). Tome treba dodati fizikalno-kemijska istraživanja atmosferskih onečišćenja i proučavanje onečišćenja vodene sredine.

U području radioaktivnosti i djelovanja zračenja na organizam treba spomenuti istraživanja interakcije pojedinih metala i X-zračenja na staničnom nivou, zatim proučavanje metabolizma radioaktivnog stroncija, radioaktivnog joda i radioaktivnog olova, te pojedina radioekološka istraživanja i radove iz dozimetrije zračenja.

Na trećem području prevladava proučavanje kronične opstruktivne bolesti pluća i drugih oštećenja organa za disanje, kako se stanovišta incidencije, prevalencije i prirodnog toka tako posebno sa stanovišta potencijalne uloge nekih faktora okoline u njihovoj pojavi (npr. ekspozicija manganu, cementnoj prašini, sumpornom dioksidu, vegetabilnim prašinama, azbestu). Predmet epidemioloških istraživanja je nadalje koronarna bolest i hipertenzija, oštećenja lokomotornih organa, zatim prijelomi (sa stanovišta osteoporoze odnosno utjecaja prehrane na metabolizam kalcija). Tu spadaju istraživanja o utjecaju motivacije, umora i treninga na djelotvornost mišićne aktivnosti, zatim nekih psiholoških aspekata sigurnosti u prometu, studije o radnom vremenu (problemi prilagođenosti u radu u smjenama i sl.).

Pored ovoga vrše se i dalje istraživanja u vezi s funkcionalnim ispitivanjima i fiziološkim mjerenjima u medicini profesionalne orijentacije, zatim se proučavaju kriteriji za ocjenu invalidnosti i preostale radne sposobnosti, kontrolira se radioaktivnost biosfere, izvori zračenja i osoblje koje radi na tim izvorima, prati vremenska i prostorna raspodjela sumpornog dioksida, dima i metala na području Zagreba i na još nekim lokalitetima; od ove godine Institut sudjeluje u projektu »Zaštita čovjekove sredine u jadranskoj regiji Jugoslavije« (aspekt onečišćenja zraka), ispituju se emisije dimnjaka, kontroliraju se otrovanja, ispituje metodika i evaluira vrijednost sistematskih zdravstvenih pregleda itd.

U realizaciji izloženih istraživačkih programa, studija i različitih stručnih poslova sudjeluje ukupno 66 suradnika s visokom stručnom spremom u radnom odnosu na neodređeno odnosno na određeno vrijeme (od toga su 23 doktora znanosti, 13 magistara znanosti, 2 specijalista), zatim 71 suradnik s višom i srednjom stručnom spremom. Kolektiv Instituta ima ukupno 153 suradnika s punim radnim vremenom. U radu Instituta uključeno je pored toga nekoliko vanjskih suradnika, te oko 25 postdiplomana, doktoranada i specijalizanata (stipendisti Savjeta za naučni rad SRH odnosno stipendisti Instituta).

Institut je u okviru svoje znanstvene djelatnosti nastavio i znatno proširio svoje veze s brojnim istraživačkim institutima u zemlji i inozemstvu. Svake godine veći broj stranih i domaćih stručnjaka posjećuje Institut a 5—8 suradnika Instituta nalazi se godišnje na stručnom usavršavanju u inozemstvu ili boravi po nekoliko tjedana na studijskim putovanjima u srodnim institucijama u Evropi i SAD.

Institut stalno surađuje i sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom. Za dva područja, i to praćenje i proučavanje onečišćenja vanjske atmosfere te toksikologiju pesticida Institut je dobio i formalno status suradne ustanove Svjetske zdravstvene organizacije, što je za nas svakako značajno priznanje.

Pored već spomenutih priznanja treba navesti da su u međuvremenu dva suradnika Instituta dobila republičku nagradu »Ruđer Bošković« za dostignuća na području prirodnih znanosti (K. Kostial — 1969. god., E. Reiner — 1973. g.), jedan suradnik dobio je još ranije Nagradu grada Zagreba za uspjehe u znanstvenom i javnozdravstvenom radu (M. Sarić — 1967), a u 1973. suradnik Instituta T. Beritić izabran je za izvanrednog člana JAZU.

U razdoblju od 1968. do 1973. suradnici Instituta objavili su 301 znanstveni rad i saopćenje, zatim 102 stručna rada, prikaza i ostalih publikacija, te na 87 znanstvenih i stručnih kongresa i sastanaka prikazali 221 saopćenje. S onim što je objavljeno u prethodnom razdoblju, to ukupno čini 751 znanstveni rad i saopćenje, 448 stručnih radova, prikaza i drugih publikacija i 490 kongresnih saopćenja u 25 godina postojanja.

Institut je u međuvremenu organizirao ili sudjelovao u organizaciji nekoliko zapaženih znanstvenih i stručnih skupova. (IV kongres Evropskog udruženja centara za kontrolu otrovanja, 1970. god.; Savjetovanje o rješavanju problema onečišćenja atmosfere grada Zagreba produktima

izgaranja goriva, 1970. god. To je savjetovanje prethodilo donošenju prve lokalne odluke u nas o kontroli upotrebe goriva odnosno kontroli emisija koje onečišćuju atmosferu; Simpozij: Psihološki aspekti rada u smjenama, 1972. god.; Seminar: Napredak prema boljoj čovjekovoj sredini, 1973, te VII jugoslavenski simpozij zaštite od zračenja, 1973. god.) Više suradnika Instituta sudjeluje vrlo aktivno u različitim organima za znanstveni rad, Zajednici ustanova za medicinska i farmaceutska istraživanja, projektnim savjetima i društvenim tijelima za socijalno-zdravstvenu zaštitu.

Zaključujući ovaj dio prikaza o znanstveno-stručnoj djelatnosti Instituta potrebno je nešto reći i o nekim inicijativama koje se odnose na dalje planove.

Nakon prethodne načelne suglasnosti odgovarajućih republičkih organa i SIV-a zajedno sa ŠNZ »A. Štampar« izrađen je prijedlog o osnivanju Regionalnog centra za proučavanje i kontrolu štetnog djelovanja onečišćenja okoline na zdravlje. Ideja o osnivanju takvog centra uz korištenje postojeće baze Instituta i ŠNZ trebala bi se ostvariti uz pomoć Fonda za razvoj UN. S realizacijom tog projekta povezana je rekonstrukcija prostora kojim Institut sada raspolaže i dogradnja još jednog kata na glavnoj zgradi.

U toku je akcija za uređenje kliničkog odjela Instituta. Organizacija kliničkog odjela koji bi služio u prvom redu za potrebe vezane uz ocjenu invalidnosti i preostale radne sposobnosti te za profesionalne bolesti ostvarit će se u zajednici s Bolnicom za tuberkulozu i plućne bolesti Jordanovac. Za realizaciju ove zamisli dobivena su od Republičkog fonda za investicije u zdravstvu početna sredstva a glavninu sredstava osigurale bi Zajednica invalidsko-mirovinskog osiguranja SRH i Privremena zajednica zdravstvenog osiguranja Zagreb. Preostaje da se riješe još neki tehnički problemi, ali se očekuje da će se ovaj plan ostvariti u 1974. god.

U 1974. god. treba početi redovitim radom Centar za kontrolu otrovanja — prvi takve vrste u zemlji. Centar je zamišljen kao 24-satna stručna služba koja stoji na raspolaganju zdravstvenim radnicima i građanima u slučaju akcidentalnih i drugih otrovanja ili sumnje na otrovanje. Pripreme za rad centra već su prije najvećim dijelom završene, a sada se čini da će biti riješen i problem financiranja za permanentni rad centra. Pored Skupštine grada Zagreba i Privremene zajednice zdravstvenog osiguranja Zagreba u financiranju Centra sudjeluju OZ Croatia, pojedine druge zajednice zdravstvenog osiguranja s područja SR Hrvatske i neke privredne organizacije — proizvođači kemijskih sredstava (Chromos—Katran—Kutrilin i druge).

Dana je inicijativa da časopis »Arhiv za higijenu rada i toksikologiju« prilagodi svoj profil pa i naslov području koje već sada ima, a ubuduće bi još u većoj mjeri trebalo naći mjesto na njegovim stranicama, a to je utjecaj faktora okoline na zdravlje.

Pored razvijanja znanstveno-stručnog rada suradnici Instituta su cijelo vrijeme aktivno sudjelovali i u dodiplomskoj nastavnoj djelatnosti u okviru Sveučilišta, a posebno u postdiplomskoj.

Nastojeći da i institucionalno regulira svoj položaj u okviru Sveučilišta, Institut je još prije nekoliko godina uz suglasnost JAZU dao inicijativu za formalno uključivanje u Sveučilišnu zajednicu. Ta je inicijativa uspješno okončana odlukom Sveučilišnog savjeta o preuzimanju funkcije suosnivača Instituta. Na žalost, zasad se sadržajno ništa dalje nije zbililo. Sudjelovanje Instituta odnosno njegovih suradnika u sveučilišnoj nastavi realizira se još uvijek na osnovi individualnih aranžmana. Drugim riječima, još nije faktički riješen položaj Instituta kao dijela sveučilišne nastavne baze.

Iako je mjestimično spomenut problem financiranja Instituta, potrebno je na kraju ovog prikaza dati o tome nekoliko sumarnih podataka.

Do 1957. Institut ostvaruje sva sredstva putem osnivača. Već 1961. god. od ukupno ostvarenih sredstava u iznosu od 1,544.491.— d. — svega 450.000.— d. je udio osnivača, a ostalo su drugi izvori. 1968. god. ukupni prihod raste na 4,263.155.— d. uz udio osnivača od 558.600.— d. 1971. god. Institut ostvaruje ukupni prihod od 9,329.000.— d. da bi ove godine ostvario 16,468.819,35 d. što je u nominalnom iznosu 1,8 puta više nego 1971, a gotovo 4 puta više nego 1968. godine. Prema strukturi izvora u 1973. god. ugovori iz fondova PL-480 tvore oko 52% ukupnih sredstava, Republički fond za naučni rad 21%, oko 18% otpada na daljih 9 izvora, a od različitih usluga, pregleda, filmdozimetrije, izrade ekspertiza, elaborata i sl. ostvaruje se ostatak od oko 9%. Treba naglasiti da dok je udio fondova za naučni rad uz udio osnivača u 1968. god. iznosio 200.000.— d. ili 48,6% ukupnih sredstava, u 1971. godini ostvareno je iz tog izvora 3,059.000.— d. (33,75% ukupnih sredstava), a 1973. svega 3,446.761.— d. ili već spomenutih 21% od ukupnog prihoda. Drugim riječima, ukupni prihod Instituta rastao je u razdoblju od 1968. do 1973. po prosječnoj stopi od 33% godišnje, i čak 38% godišnje od 1971. naovamo, a udio sredstava osnivača i fondova za naučni rad po prosječnoj godišnjoj stopi od 15% s time da je u razdoblju od 1971. do 1973. taj porast bio svega 6%.

Zahvaljujući znatnom povećanju realnog prihoda Institut je posebno u posljednje tri godine mogao uložiti znatna sredstva u nabavu i modernizaciju opreme. 1971. je u tu svrhu uloženo 842.941.— d. (amortizacija 472.000.— d), 1972. god. 1,632.461.— d. (amortizacija 543.210.— d), a 1973. god. 1,800.000.— d. (amortizacija 800.000.— d). Ovdje treba spomenuti kreditni udio Fonda za naučni rad u iznosu od 695.000.— d. u 1971. i 698.000.— d. u 1973. godini.

Od krupnijih instrumenata nabavljeni su: tekući scintilacijski brojač, plinski kromatograf, dva atomska apsorpcijska spektrofotometra, pletiz-mograf, itd.

U međuvremenu riješena su i neka druga pitanja važna za rad Instituta. Izgrađena je nova kotlovnica, uređen okoliš, adaptirana društvena prostorija a u toku je rekonstrukcija i modernizacija staje za pokusne životinje — iako se to rješenje ne može smatrati konačnim.

Kad je riječ o financiranju Instituta, treba na kraju reći ovo: Iako sada Institut dobro posluje, u ovakvom načinu financiranja kad je sve stavljeno na osnovu: natječaj ili ponuda : ugovor, izražena je velika nezvjesnost i briga za budućnost. A to loše utječe i na planiranje rada i planiranje kadrova. Rješenje je očito u tome da se osnovna djelatnost Instituta prikladnije programski dugoročnije financira te da se u sufinanciranje Instituta (posebno s obzirom na njegovu ulogu i udio u nastavi) uključi i Sveučilište. Jedan od stalnih izvora koji bi u većoj mjeri trebao doći do izražaja — posebno za primijenjena istraživanja i studije — jesu fondovi invalidsko-mirovinskog osiguranja i fondovi budućih interesnih zajednica zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja.

Prije kratkog vremena kolektiv Instituta — nakon prethodno provedene široke i demokratske rasprave u svim laboratorijima i drugim radnim jedinicama — odlučio je da Institut ostane jedinstvena samoupravna radna organizacija i da se na toj osnovi konstituiru u skladu s ustavnim amandmanima. Novi Statut koji je tom prilikom usvojen regulirao je u skladu s načelima novog Ustava samoupravljanje i ostala pitanja bitna za materijalne i druge odnose u Institutu. Jedna od značajnih odluka je ravnopravno uključivanje postdiplomanada, doktoranada i specijalizanata u sustav samoupravljanja u Institutu. Time je također uspješno zaključen vrlo važan posao koji će sigurno pozitivno utjecati na dalji rad i razvoj Instituta.

Slaveći 25. obljetnicu svojega djelovanja mi smo uvjereni da će Institut i u budućoj svojoj djelatnosti dokazati društvenu opravdanost i korisnost svog postojanja i da će njegovi suradnici svojim znanstveno-stručnim radom i svojim djelovanjem u odgoju i izobrazbi mladih znanstveno-stručnih kadrova davati i dalje zapažen prilog unapređenju naše znanosti, posebno medicinske, i naše prakse.

Akademik B. Kesic, predsjednik Razreda za medicinske nauke JAZU:

Pred 25 godina, jedne jeseni, na prijedlog Andrije Štampara, osnovala je JAZU Institut za higijenu rada. Taj Institut je jedno od njegovih djela, jedan od spomenika na koji bi on bio ponosan. Štampar je bio svjestan da u svakom društvenom sistemu, pa i socijalizmu, radnik nosi najveći teret materijalnog i duhovnog prosperiteta i da je njegovo zdravlje ugroženo s raznih strana više nego zdravlje ljudi koji ne sudjeluju u radnom procesu.

Počelo je skromno: petnaest njih s ograničenim iskustvom, jednostavnom opremom i malim sredstvima počeli su graditi ovaj Institut. Oni su posjedovali nešto što je za uspjeh naučne institucije neobično važno: ljubav za naučni rad; osjećaj za radnog čovjeka; i mladost. Nošeni tim snagama oni su u kratkom vremenu uspjeli da udare temelje ove institucije na koju danas Jugoslavenska akademija s ponosom gleda kao uzor ustanove namijenjene naučnim istraživanjima.

Dužnost mi je da kažem nekoliko riječi i onima koji u toj ustanovi danas rade. Njih ima deset puta više od onih koji su to djelo započeli, oni posjeduju iste one kvalitete koje su posjedovali i oni koji su to djelo počeli. Njima bih rekao nešto što je neobično važno u naučnom radu i što svaki naučni radnik treba da ima u pameti: Nemojte mnogo očekivati, od naučnog rada nećete imati nikakve materijalne pa ni druge koristi, imati ćete samo jedno — zahvalnost radnika koji rade u rudnicima, tvornicama, na poljima, u obrazovnim, naučnim i kulturnim ustanovama i koji više nego ikada trebaju vašu pomoć. Ta zahvalnost bit će vam najveća nagrada. U ime Jugoslavenske akademije želim vam mnogo uspjeha u budućnosti.

Dr PREDRAG VRANICKI, rektor Sveučilišta u Zagrebu:

U ime Sveučilišta pridružujem se čestitkama povodom 25. godišnjice Instituta.

Mislim da ne treba ponavljati što je ovdje rečeno u vezi s institutima i isto tako s interesnim zajednicama. Želio bih ipak da kažem — budući da je dr Šarić u svom referatu spomenuo problem odnosa našeg Sveučilišta i Instituta rekavši da tješnije suradnje i veze nije bilo — da je to sigurno problem koji se danas pred sve nas postavlja naročito u ovom prestrukturiranju Sveučilišta i čitave znanstveno-nastavne i samoupravne reforme.

Mislim da bi bilo vrlo korisno da Institut s ostalim radnim organizacijama, fakultetima itd. pristupi samoupravnom sporazumu u konstituiranju jednog drukčijeg sveučilišta nego što je bilo. Time bi ta veza sa Sveučilištem postala čvršća, a s druge strane u znanstveno-nastavnom dijelu bi se još mnogi kadrovi, mnoge znanstvene snage mogle intenzivnije uključiti u rad nego što je to do sada bio slučaj. Do sada smo vidjeli da ih je bilo na postdiplomskom studiju i nešto na dodiplomskom, a ja mislim da se potencijal Instituta može više iskoristiti a isto tako da se i financijski može problem drukčije rješavati.

Ne mislim da se time jedni i drugi mogu u potpunosti integrirati. Sigurno nije moguće da sve osoblje učestvuje u nastavnom procesu, jer ima niz zadataka i problema za koje je posebno zainteresirana društvena zajednica u širem smislu. No jedan dio morali bismo iskoristiti, i u tom smislu ja bih želio da dođe do toga daljnjeg koraka, do zbližavanja preko samoupravnog sporazuma koji sada radimo, da možemo sve te probleme uspješnije i bolje rješavati.

Ja vam u tom smislu želim mnogo uspjeha, ne samo na ovom polju nego i u svim ostalim djelatnostima, i pridružujem se čestitkama za novu godinu: svima mnogo i mnogo uspjeha.

Dr TODE ČURUVIJA, Republički sekretar za narodno zdravlje SR Hrvatske:

Svim znanstvenim radnicima i stručnjacima, kolektivu ovog Instituta JAZU čestitam četvrt stoljeća postojanja i rada.

Čestitam u ime zdravstva Hrvatske i zahvaljujem vam u ime onih koji su imali priliku da se okoriste vašim radom, bilo da su zdravstveni radnici bilo da su bivši bolesnici ili potencijalni bolesnici iz naše radničke populacije.

Često si postavljam pitanje kako je iz ovih skromnih okvira, o kojima je tako lijepo govorio prof. Kesić, izrastao ovako snažan i ovako produktivan kolektiv. Čini se da je razlog tome vaša sposobnost da sagledate akutne potrebe ovog društva na zaštiti zdravlja. Upravo sagledavanje pravih potreba nalagalo je društvu i da financira vaš rad. Vaša je sposobnost također izražena u tome da ste sagledavali uvijek prave izvore tog financiranja, da niste zastali na starim izvorima, nego se uvijek pomicali od jednog do drugog prema tome kako su ti izvori stvarani u privrednoj i društvenoj strukturi ove zemlje i kako su ti izvori bili zainteresirani za savladavanje i udovoljavanje potreba koje ste i vi sagledavali. Danas je momenat da za to treba da čestitamo i rukovodstvu ovog kolektiva na čelu s direktorima od prof. Kesića — koji su vodili ovaj kolektiv — pa do prof. Šarića koji ga danas vodi.

Dalji odgovor zašto ste imali tako skladan razvoj Instituta je to što ste vrlo široko otvorili ovaj kolektiv, spremni da surađujete sa svim faktorima koji učestvuju u zadovoljavanju određenih potreba u našem društvu bilo da se ti faktori nalaze u zdravstvu, bilo u nastavi, industriji itd. Treba spomenuti da je ovaj kolektiv surađivao sve od JNA pa do na primjer osnovne organizacije udruženog rada cementne industrije u Solinu.

Jedan od razloga vaših uspjeha je i otvorenost prema svijetu i što ste vrlo rano uočili da su teškoće i potrebe industrijskog društva istovjetne bez obzira na granice zemalja, bez obzira na dijelove svijeta u kojima se zbivaju. I upravo ta suradnja sa svijetom dovela je do jednog kvaliteta koji je po mom mišljenju garancija da će ovaj kolektiv i ovaj Institut stalno napredovati.

Ja vam, drugovi, želim taj dalji napredak i vjerujem da će on biti pomognut i sa strane onih struktura našega društva koji se sada konstituiraju na osnovu novog Ustava. Posebno mislim na zajednicu zdravstvenog osiguranja radnika.

Želim sve najbolje i želim vam sretnu Novu godinu.

Prof. dr ANTE ZIMOLO, dekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu:

Poštovani članovi Instituta,

poštovani uzvanici ove lijepe svečanosti,

Imam čast da vas pozdravim u ime Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u povodu 25. obljetnice Instituta. Ugodno mi je spomenuti da je u radu ove institucije od prvih godina bio uključen i dio članova našeg fakulteta. Kao što je poznato, bivši naš dekan prof. Štampar posvetio je Institutu usrdnu pažnju posebno u prvoj fazi razvoja Instituta.

Iz izlaganja prof. Šarića vidljivo je da je, pored teškoća, Institut imao stalan uspon u radu, da je obogatio našu medicinsku nauku i praksu. Institut se razvio u jedan od naših značajnih centara međunarodne znanstvene suradnje. Dio tih napora i teškoća imao sam čast pratiti kao član Savjeta Instituta i kao suradnik u važnom zahvatu izgradnje i otvaranja objekta Instituta u krugu Kliničkog bolničkog centra na Rebru. Tada smo ocijenili da je Institut imao dobru koncepciju kako da sudjeluje u rješavanju problema nove nacionalne patologije i problematike zdravstvene zaštite u populaciji bliske budućnosti. Vjerovali smo da se tim zahvatom unutar bolnice može znatno ojačati znanstveni rad, jer postoje dobri uvjeti za kliničko-epidemiološka, razvojna, primijenjena i fundamentalna istraživanja. Nije potrebno naglasiti od kolike je važnosti bilo da se shvati i realizira takva koncepcija Instituta.

U tom djelovanju Instituta i Fakulteta bilo je nastojanja da se iskoriste naša i međunarodna iskustva u uvjerenju da je problem zdravlja ugroženog stanovništva nedijeljiv u okviru svjetskog fronta. Bilo je jasno da će se ova nastojanja obaviti u složenim, djelomično proturječnim okolnostima u razvoju naše zdravstvene zaštite, u nedovoljno sređenim prilikama u visokim školama i fakultetima i usmjeravanju znanstvenoistraživačkog rada.

Kao svjedok dobre dosadašnje suradnje, iskrene i srdačne suradnje između naših ustanova, izražavam uvjerenje da će ta suradnja biti još skladnija, tim više što je već davno stvorena odluka da se Institut i formalno sve više uključi u okvire našeg Sveučilišta.

U tom smislu čestitam svim radnicima Instituta jubilej i želim još mnogo novih uspjeha. Neka raste i cvjeta Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada JAZU.

Prof. dr IVAN JURKOVIĆ, član Izvršnog vijeća Sabora SRH i predsjednik Republičkog savjeta za naučni rad SR Hrvatske:

Drugovi i drugarice, osobito sam počašćen da mogu izručiti pozdrave: u ime Izvršnog vijeća Sabora i cijelog Sabora, naših najviših društveno-političkih i društveno-izvršnih tijela u ovoj republici, koja vide u Vašem Institutu jedan od stupova nauke u našoj republici; drugo, da vas pozdravim kao predsjednik Odbora za koordinaciju nauke i tehnologije svih

republika i pokrajina i naučnog savjeta JNA, u ime tog tijela koje je znalo do sada i znat će ubuduće cijeniti rad ove znanstvene institucije koja, moram da vam iskreno prenesem, imade vrlo visok renome u svim republikama i pokrajinama u našoj zemlji; treće, da vam prenesem najtoplije pozdrave i čestitke u ime Republičkog savjeta za naučni rad, koji je kao što je upravo ovdje spomenuto ujedno i vaš sufinancijer. Na kraju želim osobno da vam čestitam kao prijatelj ovog Instituta i lični prijatelj vašeg direktora.

Dozvolite da ovom prilikom kažem još nekoliko riječi.

Iako su predgovornici izvanredno lijepo ocrtali profil ovog Instituta, teškoće njegovog rađanja, njegov brz i dinamičan razvoj, koji je — toliko dinamičan da zasjenjuje mnoge druge institute po dinamici razvoja, i čak apstrahirajući sve ono što je lijepo rekao vaš direktor, mislim da treba nešto posebno potcrtati: mislim da je ovaj Institut jedan između manjeg broja Instituta ne samo u našoj republici nego i u cijeloj Jugoslaviji koji je — iako se bavi osnovnim, fundamentalnim istraživanjima baziran na izvanredno instruiranom i ekipiranom znanstvenom kadru znao svojom vlastitom pokretljivošću, efikasnošću, snalažljivošću i dalekovidnim gledanjem ocijeniti da ne smije da se izolira iz ovog društva i da mora vršiti znanstvene zadatke koji — pa makar bili esencijalno fundamentalni — moraju naći primjenu i korist u sredini u kojoj se kreiraju, u našoj društvenoj stvarnosti.

Vaš kolektiv je stvarno znao naći ulogu, mjesto i profil svog znanstvenog rada na korist društvene sredine. Držim da je to jedan od glavnih uzroka takvog dinamičnog razvoja i uspjeha i da postoje sigurne garancije da će i ubuduće naći mjesto u našoj stvarnosti.

Prateći tehnologiju brzog razvoja u inozemstvu i našoj zemlji i brz industrijski razvoj, sve se više nameću novi problemi za rješavanje u našem društvu i ja vas uvjeravam da ćete u tome imati sve više faktora koji će tražiti vašu pomoć. Moram posebno naglasiti da se ne bojim za vašu financijsku budućnost, jer ste izabrali takve znanstvene programe koji su neophodni našem društvu. Čak i one sredine koje nisu svjesne progressa i zadataka koje vi imate bit će uskoro svjesne.

Htio bih još nešto reći kao predsjednik Republičkog savjeta za naučni rad: mislim da vaš Institut treba oživotvoriti riječi rektora — da uđe u nastavni proces Sveučilišta, ne radi dobivanja dodatnih sredstava — jer to su simbolička sredstva, nego da bi se obrazovanjem na vašem kadrovskom potencijalu i na vašoj suvremenoj znanstvenoj opremi proširila znanstveno-nastavna baza Sveučilišta, i time spriječilo nepotrebno dupliciranje financiranja za stvaranje takve baze.

I treće, što bi trebalo biti jedan od glavnih motiva u vašoj daljnjoj ekspanziji i što vam može donijeti mnogo jače izvore financiranja i međunarodnu reputaciju: u skladu s novim događajima i ulogom jugoslavije u nesvrstanoj politici koja je zacrtana u Alžiru ove godine, vaš Institut bi mogao biti poluga za suradnju s nesvrstanim zemljama u oblasti zdravstva, morao bi biti transfer za razvoj područja na kojima radite jer njih čekaju mnogi zadaci koje je naša zemlja već prošla.

Prema tome, dalje uklapanje u društvene aktualnosti ove republike, u obrazovno-nastavne procese i nastojanje da postanete jedno od središta transfera tehnologije u nesvrstanim zemljama i zemljama u razvoju, neka to budu pravci vašeg budućeg razvoja. Ako na njima insistirate i vodite daljnju politiku, a koliko poznam vašeg direktora koji je poznat ne samo kao znanstveni radnik nego i organizator, nema razloga za brigu za vašu budućnost i ja vam zbog toga s velikim oduševljenjem čestitam novu radnu godinu i želim mnogo uspjeha u novoj etapi vašeg razvoja.

Prof. dr Božo TEŽAK:

Prije 35 godina otvorena je na mjestu gdje je sada Institut Škola za civilnu zaštitu grada Zagreba. Prema tome osnivanjem te škole grad Zagreb je Institutu jedan od glavnih osnivača, jer je stvorio bazu na kojoj se i ova institucija mogla izgraditi. Mi smo stvorili prekursora ove Institucije kao Školu za civilnu zaštitu u vrijeme najveće ugroženosti i naše i cijelog svijeta, neposredno pred rat, odnosno kada je rat već u Španiji i Abesiniji započeo. U ovoj dvorani na zidu bila je deviza: više znanja — manje žrtava. S tom devizom i s brigom kako da zaštitimo čovjeka od svih opasnosti pred kojima su pojedinac i grupa i grad i cijela zemlja stajali — mi smo započeli ovdje raditi. Uslijed različitih prilika ovaj pot-hvat grada Zagreba prolazio je kroz različite faze. Danas kad slavimo 25. obljetnicu kontinuiranog rada Instituta mislim da možemo reći da se ovaj Institut zasniva na istim moralnim i drugim radnim principima kao ona ustanova koja je otvorena u februaru 1938., dakle pred 35 godina.

Međutim, ja bih želio posebno da naglasim još nešto: ovaj Institut je stvoren ujedinjavanjem manjih jedinica i Grada, i Socijalnog osiguranja, i Sveučilišta, i zdravstva. To ujedinjavanje je počelo 1946. godine i trebalo bi ga barem uglavnom dovršiti. Moram reći da i najveći slični instituti u svijetu pokazuju put; Rockefellerov institut, na primjer, koji je sasvim sigurno imao daleko povoljnije uvjete za istraživanja i znanstvenu djelatnost — konačno je našao svoje pravo mjesto kad je pretvoren u Rockefellerov univerzitet.

Prema tome, osnovna tendencija bi trebala biti da ovo započeto ujedinjavanje do konačno određene funkcije i nađe mjesta u strukturi našeg univerziteta, i to je sasvim sigurno baš za malu sredinu najpovoljnija solucija, i za razvoj kadrova, i za opće dobro, a i za znanstvenu i stručnu aktivnost Instituta.

Ja bih se želio pridružiti čestitkama koje su ovdje izrečene na rad Instituta. Samo, neka mi bude dozvoljeno naglasiti, da je 25 godina i suviše dugo vrijeme a da se jedan započeti proces ne završi. Ne bi trebalo čekati 50. godišnjicu, pa da se to opet konstatira.

U to ime želio bih se obratiti svima onima koji su ovdje rekli riječi obaveze prema djelatnosti Instituta za medicinska istraživanja — da se te obaveze i izvrše. Meni se čini da bi nas sve, a osobito neposredne pripadnike Instituta najviše zadovoljilo da se proces ujedinjavanja u na- značenom smislu i ostvari.

